

KOM VOOR HET BORD, JOMMEKE !

Strips op school

Of ik deze bijdrage liefst zo praktisch mogelijk zou willen opvatten. Alsdus het dringende verzoek van de redactie, waaraan ik naar best vermogen wil voldoen. Toch denk ik dat vooraf een paar algemene uitgangspunten duidelijk moeten gesteld worden. Strips zijn, als apart medium, een van de vele communicatievormen waarmee op school iets gedaan kan worden. Het is geen zaligmakend wondermiddel, waarvan de meest verbluffende resultaten verwacht mogen worden. Maar - zie verder - er is wel veel mee te doen.

Wie met strips wil werken moet, zoals dat voor alle materialen geldt, enigszins vertrouwd zijn met het medium. Dit betekent niet dat men zelf een voortreffelijk tekenaar zou zijn, maar wel dat men de mogelijkheden en de beperkingen kent die inherent zijn aan het verschijnsel. Een minimale kennis, ook van de technische aspecten, van het fenomeen strips is eigenlijk een basisvereiste. Gelukkig bestaat hierover inmiddels zoveel geschikte informatie, ook in het Nederlands, dat men zich moeiteloos kan 'bijscholen'. Zie hiervoor o.m. het keuzelijstje dat aan dit artikel wordt toegevoegd. Strips hebben natuurlijk ook te maken met leesgedrag, zowel van de leerlingen als van de leerkrachten. Dat leesgedrag, zeker als dat te maken heeft met het 'consumeren van kwaliteit', ziet er doorgaans maar erg schamel uit. Voormij betekent dit dat de promotie van het betere kinder- en jeudboek ongetwijfeld moet blijven doorgaan en dat 'rommelen met strips', om het eens oneerbiedig te zeggen, zeker niet in de plaats mag komen van een doordachte boekpromotie. Met strips werken kan dus, naast andere dingen en als men ermee bezig is, moet ook het aspect 'kwaliteit' van strips nadrukkelijk mee behandeld worden.

Heel veel kinderen lezen stripverhalen. De meesten vinden het plezierig en 'tof' en zien het als een aangename vorm van verpozen. Er is veel te zien, er gebeurt van alles - zelfs het meest ondenkbare kan nog altijd in een strip - en de gebruikte taal is meestal erg bevattelijk, om niet te zeggen simpel. Hierin ligt wellicht het geheim van de grote aantrekkingskracht van de strips : het gebodene is, in tekst en tekening heel herkenbaar of ten minste gemakkelijk te begrijpen. Dit is dan ook een van de redenen waarom strips een dankbaar medium zijn om mee te werken. De kinderen zijn er mee vertrouwd want door de uitstekende distributiekkanalen

lopen ze er letterlijk overal tegen aan. En zelfs die kinderen die van huisuit geen strips krijgen of mogen lezen, kennen dank zij sterk doorgedreven marchandising van stripfiguren toch een heel stel striphelden. Er hoeven dus geen hindernissen genomen te worden om het 'basismateriaal' bekend te maken.

En zo belanden we dan vanzelf bij de hamvraag : wat kunnen we er op school mee doen. 'Alles' is dan als antwoord wellicht een beetje simpel maar laten we zeggen dat dit in grote mate afhangt van de creativiteit van de leerkracht.

Een van de belangrijkste dingen is, denk ik, dat we kinderen kunnen helpen om kritisch te kijken naar strips, zodanig dat ze zelf de mogelijke kwaliteit van een album leren inschatten. Daarvoor is dan ook bij de leerkracht een stukje kennis vereist, van de technische en inhoudelijke kwaliteiten van een strip.

Wat vind je van het tekenwerk, van de bladspiegel, van het kleurgebruik of van het zwart-wit effect, van het letteren (= de manier waarop de teksten worden neergeschreven) ? Maken de auteurs gebruik van grafische effecten die typisch zijn voor strips : b.v. ballonnetjes, klanknabootsingen, taalvervangende symbolen enz., en doen ze dat goed ? Wordt er veel aandacht besteed aan details in tekenwerk of suggereert de tekenaar veel door weglating ?

Hoe zit het verhaal in elkaar ? Is het vanaf de eerste bladzijde voorspelbaar of blijft de spanning hangen tot de laatste tekening ? Is het verhaal geloofwaardig ? Zitten er goede gags in of zijn het maar flauwe grappen ? Barst het verhaal van de stereotiepen, is het erg agressief en/of racistisch, is het roldeurbrekend of niet, ben je het eens met wat die personages doen en zeggen ?

Strips gebruiken heel veel effecten die analoog zijn met film en televisie. De tekenaar kan a.h.w. een camera hanteren bij het uittekenen van het verhaal, waarbij travellings, close-ups en vrijwel alle filmcamera-instellingen gehanteerd kunnen worden. Gebeurt dit in dit verhaal ook ? Zitten er ook flash-backs in en maken die het verhaal begrijpelijker of niet ?

Met dit soort vragen, uiteraard geformuleerd op kindermaat, kunnen kinderen heel aandachtig een strip analyseren en hun commentaar erbij is vaak verrassend. Meteen kan men van hieruit ook de link leggen naar film en T.V. en bij gelegenheid eens samen een jeugdfeuilleton of een kinderprogramma bekijken.

Een ander aandachtspunt kan zijn de personages van een verhaal van dichtbij bekijken. Wie speelt de hoofdrol en welke zijn de nevenfiguren. Een Kuifje-album ontleent voor een groot stuk zijn charme aan de nevenfiguren,

die soms een heel kleurrijke aanvulling zijn van het hoofdpersonage. De Bommel-verhalen van Toonder onderstrepen haast evenzeer de schranderheid van Tom Poes dan wel de exploten van heer Bommel. Doet de verteller zoiets met opzet en wat wil hij daarmee bereiken ? Naast strips die kinderen van thuis (mogen) meebrengen zal het wel nuttig zijn een aantal voorbeelden bij de hand te hebben van echt goede strips ter verduidelijking van het betoog.

Na zo'n initiërende ronde kun je dan echt iets gaan doen met strips. Bij voorbeeld zelf een stripverhaal maken. Natuurlijk moet hiervoor eerst een verhaal met een plot worden bedacht. Welke personages komen erin voor ? Waar speelt het verhaal zich af ? Dit alles moet worden verwerkt tot een soort scenario of draaiboek, waarin de opeenvolgende fragmenten worden genoteerd met aanwijzingen voor de tekeningen en de eventuele teksten die erbij komen. Dan kan het tekenen en kleuren beginnen, waarbij de kinderen op redelijk groot formaat moeten werken. Ze zijn namelijk altijd geneigd hun tekeningen te maken op het formaat dat ze kennen vanuit de krant of vanuit een album, terwijl ze niet weten dat dit eigenlijk verkleiningen zijn van originele platen die heel wat groter zijn. Door op groter formaat te werken kunnen ze, net als echte tekenaars, veel gemakkelijker werken o.a. met tekstballonnetjes, klanknabootsing en details van het decor.

Zo'n verhaal kan gemaakt worden met compleet verzonden figuren of met personages die ze ontleen aan bekende strips of in een combinatie van beide. Een heel plezierig effect wordt ook weleens bereikt door een aantal personages uit verschillende albums of series samen te laten optreden in een zelf verzonden verhaal. Hiervoor kunnen de kinderen bijvoorbeeld oude albums van thuis meebrengen, die dan verknipt kunnen worden. Voor alle veiligheid laat je dit best tijdig noteren in de schoolagenda, om te vermijden dat voor dit doel vaders unieke collectie oude strips wordt geplunderd. Ook hier moeten de kinderen eerst in grote lijnen een verhaal bedenken en dan kan Lambiek op stap met Asterix en Donald Duck en Jommeke in een compleet nieuw verhaal.

Naar kleinere kinderen toe kun je bijvoorbeeld de plaatjes van één pagina losknippen en in een willekeurige orde aan de kinderen presenteren. Aan hen is het dan om de goede volgorde terug te vinden. Je kunt ook met blinde strips werken : de ballonnetjes worden blanco gemaakt en de kinderen moeten er zelf een tekst bij verzinnen. Of je neemt alleen de ballonnetjes en laat op basis van de konversatie die erin voorkomt de kinderen figuren en situaties bedenken.

Bij dit alles krijg je ruimschoots de kans om kinderen erop te wijzen dat de taal die ze hun personages laten gebruiken verzorgd moet zijn en correct geschreven moet worden en dat de beschrijvende taal die de tekeningen aanvult compact maar begrijpelijk moet zijn : de essentie van een gebeuren leren formuleren in een kernachtige taal is best een leuke, zij het niet gemakkelijke oefening. Korte stripjes waarin een eenvoudige conversatie is verwerkt blijken ook een goed uitgangspunt te zijn voor conversatieoefeningen (hoe kun je dit ook nog zeggen ; geef eens een ander woord voor... ; maak zelf, met je eigen woorden zo'n gesprekje ; enz.) en voor het leren van elementaire begrippen van een tweede taal. Ten slotte kun je de inhoud van een strip of de onderliggende thematiek als uitgangspunt nemen voor een kringgesprek of de verwerking van de leerstof : wat vinden de meisjes van de manier waarop vrouwen in dit verhaal voorkomen ? denken jullie dat het er in de Middeleeuwen zo uitzag ? doen kleurlingen die je zelf kent even raar als diegenen die in de strip voorkomen ? wat vinden jullie van zo'n stevige knokpartij ? ...

Mogelijkheden te over dus ; het komt er dus in hoofdzaak op aan ze te benutten en er de eigen vindingrijkheid bij te gebruiken. Maar dat kinderen er deugd aan beleven is een feit en ... ze leren er nog iets bij. Doen dus !

Manu Manderveld, Warandestraat 52, 2300 Turnhout.

AANBEVOLEN LECTUUR

- Bree, Kees de, Rob van Eyck en Martin Wassington. Strips. Haarlem, Oberon, 1979. 96 p.
- Burg, Cor van der Steven van Campen. Kijk-lezen. Tilburg, Zwijsen, 1983. 144 p. (Onderwijskundige brochuren reeks ; 301)
- Derib en Pernin. Het avontuur van een strip. (x) Brussel, Lombard, 1981. 64 p.
- Duc. Strips tekenen en schrijven. Hazerswoude, Mondria, 1984. 188 p.
- Eyck, Rob van, Beeldspraak. Breda, Brabantia Nostra, z.j. 128 p.
- Kousemaker, Evelien en Kees Kousemaker. Wordt vervolgd ; stripleksikon der Lage Landen. Utrecht, Spectrum, 1979. 255 p.
- Strips en strips. Brussel, BGJG, 1985. 71 p.

Tahey, Cees, Betty Sluyzer en Fred Marshall Stripwerk ; over plaatjes kijken ... Purmurend, Muusses, 1983. 110 p.

Smet, Jan. Kijken naar strips. (x) Breda, Brabantia Nostra, z.j. 54 p.

Wauters, Jos Zo wordt 'n strip gemaakt. (x) Aerdenhout, Arboris, 1985, 64 p.

Malcorps, Johan en Rik Tyrions. De papieren droomfabriek. Leuven, Infodok, 1983. 200 p.

Dit lijstje bevat uitstekend materiaal dat, als achtergrondinformatie, prima geschikt is voor opname in een schoolbibliotheek. De met een (x) gemerkte titels zijn ook door kinderen makkelijk te gebruiken. En als alles goed is, moet een beetje openbare bibliotheek dit ook in huis hebben.